

Članka vsak četrtik
za velja s poštnino
vred za v Mariboru
s pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Preobčnina se pošilja
sposredstvu v tiskaral
na Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odprevidi.

Redakcijski katal. tis-
kovnega društva do-
ljuje list brez po-
sobne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Pesemski listi dobje
se v tiskarni in pri
gospodu Novaku na
velikem trgu po 10 h.

Nakopisi se ne vra-
tajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserti se sprejemajo
do urede popoldna.

Štev. 39.

V Mariboru, dne 24. septembra 1903.

Tečaj XXXVII.

Okrajni zastop gornje- radgonski.

Izid volitev v gornjeradgonski okrajni zastop je našim čitateljem že znan. Ni se posrečilo, da bi dobili okraj v slovenske roke. Napredovala je sicer slovenska stranka, kajti pri zadnjih volitvah so dobili slovenski kandidati samo 10 glasov, letos že 24, a zmaga še vendar ni. Veliko se je delalo letos v okraju, da zmaga slovenska stvar, posebno gg. Zemljič, Trstenjak, Bosina, Pelel in drugi so napeli vse sile ter se niso ustrašili naporenega agitacijskega dela. Hvala jim v imenu naroda za to delo! Obžalujemo, da niso dosegli uspeha, katerega so si njih rodoljubna srca tako želela. A naj jim ne upade pogum, ampak sedaj velja: Zopet znova na delo! Prihodnjic mora biti zmaga na slovenski strani!

Gornjeradgonski okraj nima nobenega mesta in trga na svojem ozemlju, in veleobrtnikov je imel pri sedanjih volitvah samo troje, ki stopijo kot virilisti kar v zastop. V sled tega so za volitve okrajni zastopa v gornjeradgonskem okraju odločilne volitve iz skupine občin. In na te naj sedaj rodoljubi gornjeradgonskega okraja obračajo svojo posebno pozornost. V vsaki občini, ki je še v bračkijskih rokah, se mora ustanoviti slovenska stranka, ki bo delala z vsemi silami, da dobi občinski zastop v svoje roke. To je sedaj edino pravi sklep po ponesrečenih volitvah! Napadati nasprotno osebo, razglašati njihove grehe, to ne pomaga mnogo, glavno delo naj bo sedaj, da pridejo vse, ali pa vsaj velika

večina občin v zanesljivo narodne roke. Potem se lahko Bračko s svojo stranko na glavo postavi, vajeti okraj zastopa bo moral oddati v slovenske roke.

Ker gornjeradgonski okraj nima političnega društva, zato naše uredništvo radevolje prevzema naloge, da posreduje pri občinskih volitvah. Naznanite nam, kdaj bode kje občinska volitev in mi bomo vse potrebno ukrenili pri uplivnejših rodoljubnih gornjeradgonskega okraja!

Torej ne poguma zgubiti, ampak znova na delo!

Kmetje slovenski, zdru- žujmo se!

(Iz celjske okolice.)

Pred nekaterimi leti je bilo na slovenskem Štajerskem prav živahno združeno gibanje. Ustanovilo se je več posojilnic, več kmetijskih, konsumnih in mlekarjskih zadrug. Lep, nadpoln je bil začetek, veselo je bilo mlado gibanje, a kmalu je potihnilo vse navdušenje. Nekatero ustanovljene zadruge niti delovati niso začele, zaspale so že ob rojstvu. Druge so delovale par let prav uspešno, a polagoma so začele propadati in nekatere so prišle celo v konkurz. In tedaj so zagnali vsi kmečkemu gibanju sovražni listi strašen krik, kako pegubni da so konsumi, kako škoda imajo kmetje od njih itd. Najprej so se oglašila glavna liberalna trobila v Gradcu in v Ljubljani, za njimi sta prišepala seveda tudi celjska »Vahta« in neizogibna ptujška »krota«.

Kaj so vse pisali liberalni listi takrat, ko je prišlo v konkurz vitanjsko kmetijsko društvo! Kako so blatili ustanovitelja poslanca Žčkarja! O nasprotniki so dobro vedeli, zakaj so se veselili. Vitanjsko kmetijsko društvo bi bilo velikega pomena v gospodarskem in narodnem oziru, če bi se bilo vzdržalo. Velika škoda je bila, da je prišlo na nič v sled strokovne neizobrazbe voditeljev. In kot pri vitanjskem tako so kmetom neprijazni listi vselej polni veselja, kedar napove konkurs kako kmetijsko društvo. Ti listi sicer pišejo včasih, da so le radi tega proti kmetijskim in konsumnim društvom, ker se v sled strokovne neizobrazbe voditeljev ne morejo vzdrževati. A kdo bi to verjel? Saj ravno tako grdo pišejo proti tem društvom tudi tam, kjer najbolje vspevajo.

A v kljub nasprotovanju vseh nam sovražnih listov se bo moralo začeti novo zanimanje za združništvo, ako se ne bodo kmalu upeljale obvezne gospodarske zadruge. Naše združeno gibanje je velikega gospodarskega in narodnega pomena. Temu ne more nihče ugovarjati. Najprej moramo biti gospodarsko močni, potem bomo lažje branili tudi narodno samostojnost. Koliko krajev je še na slovenskem Štajerskem, kjer ni nobenega zavednega narodnega trgovca! Bi li ne kazalo v teh krajih ustanoviti kmetijskih ali konsumnih društev? Zakaj bi mi podpirali nam zagrizeno sovražne nemške trgovce? Tudi Rajfajzenove posojilnice naj se zasnujejo po vseh večjih krajih, kjerkoli so potrebne. Ne smemo odlašati. Vsi narodni sloji moramo biti složni v tem, drugače bomo izgubivali postojanko za

Listek.

Sovražniki mladine.

Spisal I. N.

Ko ga deklica zapazi, prebledi ter hitro vstane in se poda k njemu, da se opraviči. Tine ji pove v razburjenosti nekaj odkritosrčnih besed in to jo tako razjezi, da odide od njega spet k Antonu.

Tine ves zelen od jeze vstane ter se zelo razžaljivo izrazi proti Antonu in Amaliji. To pa tudi Antona tako razkači, da skoči proti njemu. Huda borba se prične in pretep se konča s tem, da Anton nezavesten obleži vsled udarca na glavo, katerega mu je prizadejal Tine. Kakor kačra je izginila Amalija domov, Tineta pa odženo orožniki.

V kratkem potem je bila obravnava, kjer je dobil Tine zavoljo težke telesne poškodbe pet mesecev zavora.

Po preteku jednega meseca Tinetovega zavora dobi Amalija od njega pismo, v katerem ji razodeva vso svojo ljubezen do nje. Pa ona mu je vrnila z dostavkom: »Ne mam Tel«

Tine je bil ravno pri delu, ko mu čuvaj pismo izroči. Videč Amalijino pisavo, se močno razveseli. Odpre pismo — prebledi.

Grozno zakolne in zakriči: »Pred ko bo leto, se bom strašno maščeval.« Poprej vedno vesel in šaljiv, je bil odslej otožen in kakor nem opravljal svoje delo.

Kaj pa z Amalijo?

Čez nekoliko časa ji je postalo žal, da je tako trdosrčno vrnila Tinetu pismo. Sklenila je, prositi ga odpustčenja in da se naj poboljša. Da se pa reši sramote, bila je voljna takoj, ko se povrne, vzeti ga v zakon. Hoditi je začela redkeje na sprehod ter bila najraje doma v svoji sobici. Tudi po mestu je šla o njej govorica in vsakdo je dejal: »Škoda nekaj tako pridne in zale mladenke.«

Mineval je čas Tinetovega zavora in nekega dne mu naznani jetničar, da je prost. Vsi sojetniki so mislili, da se bo tega razveselil; toda ne, tih in otožen je zapustil ječo. Pri puškarju si je kupil samokres in ko je izvedel, da je šla Amalija v bližnjo vas po opravkih ter se še le po noči vrne, napoti se v gozd ter skrrije za debelo smreko.

Ni dolgo čakal, kar se zaslisi rahli koraki ter se prikaže v temi ženska oseba. Nakrat počí iz gozda. Ženska vsklikne: »Jezus Marija!« ter se zgrudi na tla. Kri ji curkoma lije iz prsa.

Tine stoji nekoliko časa kakor okamenel, kajti glas se mu ni zdel od Amalije. Najraje

bi šel pogledat, toda ni si upal, da bi ga kdo ne videl.

»Maščeval sem se! Zdaj pa le imej rajši druge, če moreš!« tako je godrnjal Tine. Nakrat zasliši sem po cesti trde korake. Plašen odbeži dalje v gozd ter po njem tava celo noč. Še le drugo jutro si je upal na cesto ter se napotil proti domačemu kraju.

Čez dva dni proti poldnevu zagleda domači trg in rojstno hišico. Ko gre mimo pokopališča, stopijo mu pred oči spomini iz otročjih let. Kako nedolžen se je podal v svet in kakšen se sedaj vrača? »Morilec...« Vest se mu vzbudi in solze mu stopijo v oči. Pa to je trajalo le malo časa in zopet je bil stari Tine. Otresel se je teh misli, nasmehnil se ter dejal: »E otročarija! prišel sem vsaj enkrat do spoznanja! Če sem bil morilec, bilo je to le iz maščevanja.«

Iz tega premišljevanja prebudi ga hripav glas beračice: »Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

Tine jo jezno pogleda. Toda beračica ga spozna. »Ho, Završnik, kaj pa vam je, za božjo voljo, da ste tako blede? Ali ste bolni?«

»Pr— baba! Kaj čenčas? Povej raje, kako je kaj z domačijo in z materjo!«

»Z materjo...! Bog ji daj večni mir!«

»Ka—aj? Moja mati so mrtvi?«

»Da! Kaj vam še ni znano? Pred dvema dnevoma napotila se je v mesto k vam, ker

postojanko. Nikakor se ne smemo strašiti pikrih besed nasprotnikov in zbadljivih članov v njihovih listih. V združevanju je moč. Združujejo se uradniki, učitelji, advokati, notarji, duhovniki itd. Zakaj bi se kmetje ne smeli? Zakaj se nasprotuje samo našemu združevanju, ne pa tudi združevanju drugih stanov? Treba pa bo seveda strokovno izobraženih voditeljev za naše zadruge in stvar bo izborna vspevala. Da bi se pa to zgodilo, naj bi se dali naši izobraženejši, pošteni fantje v trgovske sole, kjer bi se strokovno dobro izobrazili. K stroškom za izobrazbo naj bi prispevali nekaj sami, nekaj posojilnice, okrajni zastopi, občine i. t. d.

Torej le pogumno naprej! Nič ne de, če jedna ali druga zadruga pride v konkurs ter nas radi tega napadajo nasprotniki. Koliko trgovcev pride na boben, a nam sovražni listi ne vidijo teh, marveč samo nas. Merijo pač z dvojno mero! Poglejmo v druge kraje, kako izborna se je razvila zadružništvo! Prelep zgled nam dajeta Nizja Avstrija in južno Tirolsko. Na južnem Tirolskem (Trentino) so bile okrog leta 1890 silno slabe gospodarske razmere. Tu se je usmilil ubogega ljudstva župnik don Guetti. Povsod je hodil okrog, podučeval je ljudstvo, je navduševal in ustanavljal razne zadruge. Prvo zadrugo je ustanovil 20. septembra l. 1890 in prvo posojiloico julija l. 1891. A leta 1898., ko je umrl, je bilo ustanovljenih že 116 kmetijskih in konsumnih društev, 73 posojilnic in 5 vinarskih združenj, ustanovljalo se je pa še več združenj in obrtnih podjetij. Vsled tako živahnega delovanja v zadružništvu se je ljudstvo v tistem kraju prav zelo opomoglo. Mi pa imamo tu lep zgled, kaj naredi pogum in vztrajnost v kljub vsem klevetam nasprotnikov.

Prelepo se razvija zadružništvo na Nemškem. Koncem leta 1902 je bilo ondi 21.197 raznovrstnih združenj, med njimi je bilo 638 konsumnih društev s 630.785 člani. V 1393 združnih skladiščih se je prodalo blaga za 155.684.048 mark. Čistega dobička je bilo 15.186.616 mark, kar se je razdelilo med zadružnike.* Najstarejša nemška kmetijska zadruga je na Vestfalskem. Ustanovil jo je dne 10. junija 1862 slavni Schorlemer-Alst. V začetku je pristopilo samo 37 udov, leta 1887 jih je pa bilo že nad 20.000. Delokrog te zadruge je zelo obširen. Ima namreč več skladišč, več posojilnic, svoje razsodišče, svoj list, več kmetijskih zimskih šol in posebno gospodinjstvo šolo. Naša vrla »Gospodarska

* »Reichspost« 5. maja 1903.

»zveza« je nekako podobna temu velikemu vestfalskemu društvu.

Mala Švica nam daje vzgled v mlekarstvu. Tam imajo okrog 2600 dolinskih in okrog 2900 planinskih sirarn. Ves denarni promet teh sirarn je znašal leta 1900 celih 319.200.000 frankov.* Ni li to nekaj velikanskega? Ali bi se ne mogli z mlekarstvom malo bolj baviti tudi mi štajerski Slovenci? Naj bi se poslalo nekaj naših mladeničev za par let v Švico, kjer bi se dobro izurili v sirarstvu. Da bi se pokrili stroški, k temu bi gotovo kaj pripomogla tudi dežela ali vsaj država, ker cela stvar bi bila vendar eminentno gospodarskega pomena.

Kmetje in prijatelji kmečkemu stanu, premisljajte torej, kako bi se dalo to uresničiti! Na vsak način si skušajmo najprej dobiti strokovno izobraženih mož, potem pa na delo v vsakem oziru. Pogum velja!

Deželni zbor štajerski.

Deželni zbor se je sešel v ponedeljek, dne 21. sept. Prišli so malodane vsi poslanci. K prvi seji dne 21. t. m. so se prebrali razni predlogi o deželnih zadevah. Izmed slovenskih poslancev je predlagal dr. Jurtela, naj se da podpora posestnikom, ki so bili vsled zadnje povodnji po Dravi v okrajih Ptuj in Ormož poškodovani. Poslanec Kočevar je predlagal, naj se Pesniška struga uravna, njegov predlog se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene: Deželnemu odboru se nakaže: Uravnava Pesnice, katera je v III. delu v devet oddelkov razdeljena in od katerih je deveti oddelek že uravnan, se začne takoj uravnati tudi v oddelkih 1—8, vrhutega se naj predloži vis. deželnemu zboru še v tem zasedanju dotični predlog za dovoljenje potrebne svote v presojevanje in sklepanje. — Kočevar in tov.

Poslanec Robič predlaga, naj se šolski okraj III. razreda prestavi v II. šol. okraj; poslanec Roškar, naj se pomaga po toči poškodovanim v Mariborskem in Št. Lenartskem okraju. Predlog g. poslanca Roškarja in tovarišev se glasi:

Dne 13. avgusta t. l. je opustošila sodnijska okraja Sv. Lenart v Slov. goricah in Maribor strašna nevihta s točo. Vsled svoje obsežnosti in silnosti je povzročila velikansko škodo ne samo na poljih, ampak tudi na poslopih, posebno na cerkvah in šolah. Upoštejene so naslednje občine: 1. Št. Lenart, 2. Šetarova, 3. Radehova, 4. Zamarko, 5. Par-

* Eine alpwirtschaftliche Reise steirischer Landwirte in die Schweiz, str. 77.

tinje, 6. Spodnji Porčič, 7. Gornji Porčič, 8. Gornji Žerjavci, 9. Spodnji Žerjavci, 10. Malenšek, 11. Spod. Gasteraj, 12. Gor. Senarska, 13. Spod. Senarska, 14. Sv. Trojica, 15. Gor. Veranje, 16. Spod. Veranje, 17. Brengova, 18. Čagona, 19. Andrenci, 20. Cogetinci, 21. Cerkevjak, 22. Trotkova, 23. Osek, 24. Jablanec, 25. Vinička vas, 26. Gornje Veličane, 27. Spod. Veličane, 28. Čermšenjak, 29. Zavrh, 30. Nadbisec. — Po uradnih poizvedbah znaša škoda, katero je naredila toča, samo v sodnijskem okraju Št. Lenart na poljih 285.000 in na poslopih 80.000 K. Uradno dognana škoda v sodnijskem okraju Maribor predlagateljem ni znana, zato je ne morejo navesti. Ker je škoda tako velika in radi tega, ker je večji del letine uničen, je potrebna nujna in znatna podpora od dežele in države.

Zato predlagajo podpisani: Visoki deželni zbor naj sklene: 1. V podporo vsled toče dne 13. avgusta t. l. v okrajih Št. Lenart v Slov. gor. in Maribor opustošenim posestvom se dovoli iz deželnega fonda primerna podpora. 2. Ekselencija, gospod deželni namestnik se prosi, da poskrbi za nujno pomoč najbolj prizadetih posestnikov iz zaklada za uime ter da izprosi po državi znatno podporo. Gradec, dne 21. sept. 1903. — Roškar in tovariši.

Poslanec J. Žičkar predlaga, naj se popravijo struge potokov Močnik, Gabernca in Sromlica v brežiškem okraju. Njegov predlog se glasi:

Predlog poslanca Žičkar in tovarišev glede uravnave potoka Močnik v občini Brtiče, Gabernca in Sromlice v občini Zakot, polit. okraj Brežice. Imenovani trije potoki napravljajo ob času povodnji na tamošnjih travnikih veliko škodo. Vsled preplavljenja se trava tako poblati, da se kot krma za živino sploh ne more več porabiti. Poblatena trava se sicer premlati ali tudi spere; vse pa je brezuspešno. Če nastane povodenj ob času košnje, travo voda odnese. Uravnava teh potokov je torej nujno potrebna. Ker pa posestniki ne morejo z lastnimi pomočki struge teh potokov popraviti, predlagajo podpisani:

Visoka zbornica skleni: Deželnemu odboru se naroči, da kolikor mogoče hitro da preiskati potoke Močnik, Gabernca in Sromlica in deželnemu zboru poroča glede stroškov za uravnavo imenovanih potokov. V Gradcu, dne 21. sept. 1903. — Žičkar, Robič, Kočevar, dr. Jurtela, Vošnjak, Roškar, dr. Hrašovec, dr. Dečko.

Poslanec dr. Jurtela je predlagal, da se precej danes 21. sept. vrši večerna seja, pri kateri se naj obravnava zastran predloga o podržavljenju železnice iz Celja v Velenje.

ni dobila od vas nobenega pisma in v onem velikem gozdu v bližini mesta so jo našli ustreljeno.*

Kakor bi treščilo vanj, pretresla je Tineta ta novica. Vest, oni nemirni črv v prsih, se mu oglašal in ga grize. Po ušesih pa mu doni glas: »Morilec lastne matere!« Kakor drugi Kajn beži po cesti. Ne zmeni se in ne ve za ljudi, ki ga zvedavo gledajo, ne za znanee, ki ga srečavajo, temveč kakor zblaznel beži proti domači hiši.

Ko pribeži do hiše, najde jo odprto. Smukne v sobo ter kakor brez uma kliče: »Mati, mati! Ali vas ni? Ali sem res jaz vaš morilec?« H poma pa postane miren. V rokah se mu zasveti samokres ter ga nastavi proti prsom.

Pok se začuje. Kroglja zažvižga mimo glave ter predere strop. Še o pravem času prijele so ga močne pesti orožnika in slišal se je trd glas: »V imenu postave!«

Izvil so mu samokres iz rok ter ga vklenili. Ko ga priženeta orožnika v trg, zbrala se je množica ljudi in slišali so se glasovi: »Tako daleč pride odpadnik vere in domovine!«

Isto usodepolno noč se je vračala Amalija iz vasi, kjer je bila po opravkih, domov.

Ko dospel v veliki gozd, obide jo groza ter nekoliko postoji. Zdi se ji, da sliši kakih tristo korakov pred seboj rahel hod. Pospeši korake in v tem zasliši strel. Postoji. Najraje bi se obrnila nazaj, pa kaj bi porekli oče, če bi je nocoj ne bilo. »Naj bo v božjem imenu!« si misli ter gre naprej. Pa kako se prestraši, ko zagleda pred seboj žensko ležati v mlaki krvi. Zbeži proti mestu, kjer komaj od strahu pove, kaj se je bilo zgodilo. Nekoliko mož in orožnik se podajo na kraj zločina.

Čez nekoliko časa prineso staro žensko. Z zdravniško pomočjo so jo spravili k zavesti. Njeno prvo vprašanje je bilo: »Kje sem, kje je moj sin?«

»Le mirni bodite! V dobri hiši ste in vaš sin kmalu pride«, odvrnil je zdravnik. »Kako se pišete?«

»Pišem se Marija Završnik. Ali bo skro moj Tine pri meni?«

»Potrpite, mati!« spregovori Amalija. »On je na potovanju ter se še najbrž nocoj povrne.« Vedela je namreč, da je že zapustil ječo ter mu je na vse strani poslala glas, da naj se hitro povrne. Pa nihče ga ni našel.

Završnikovi je postajalo vedno slabše; vsled prevelike zgube krvi se onevesti. Nakrat zopet odpre oči, vsede se v postelji ter zakliče: »Odpuščam ti, Tine, z materno ljubeznijo. Prosila bom tamkaj za te, da se

kmalu po—vr—neš za...« nato se zgrudi nazaj ter izdahne svojo dušo. Vsi pričujoči so bili do solz ginjeni; Amalija pa je pri postelji mrtve matere svojega ljubimca bridko jokala.

Pretekla sta po tem dogodku dva meseca. Amalija je vsled žalosti in sramote vedno bolj bledela. Pričakovala je dan za dnevom Tineta.

Nekega dne dobi časopis v roke. Ko ga tako prebira, zastane ji oko na notici: »Lastno mater ustrelil. V noči 16. pr. mes. je čakal mizarski pomočnik Martin Završnik svojo nezvesto ljubico v onem velikem gozdu blizu mesta P—, da bi se nad njo maščeval. Po naključju je prišla ravno ta čas mimo njegova lastna mati. Završnik misleč, da je ljubica, ustrelil. Za to hudodelstvo je bil obsojen od porotnega sodišča v smrt na vešala.«

»Moj Bog!« vzdihne bolestno, časopis ji pade iz rok in ona se zgrudi onemogla na posteljo. »Ojoj! — Kaj hočem početi? — Sramota!« Tako vzdihuje in obup se je vedno bolj polasti. »Meni ni več živeti!« Zaječi bolestno.

Ko je prišel njen oče gledat, zakaj ne dobi tako dolgo zajutreka, našel jo je naslonjeno na postelj — mrtvo.

V nepopisni žalosti je klical starec svojo jedinko. Vse zastonj! Jokal se je kakor majhen otrok.